

ЦІННІСНО-СМИСЛОВА СФЕРА У КРИЗОВІ ПЕРІОДИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Чайка Г.В.

Інститут психології ім. Г.С. Костюка НАПН України

Анотація. В статті розглядається питання динаміки ціннісно-сміслової сфери особистості. Показано, що ціннісно-сміслова сфера є центральною формацією психіки особистості, яка являє собою багаторівневу, ієрархічну й динамічну систему. Будучи відносно стабільною, ця система може змінюватися під впливом як зовнішніх (соціум), так і внутрішніх (особистісний розвиток) чинників. Перебудова ціннісно-сміслової сфери сприймається як життєва криза, протягом якої відбувається певний розлад внутрішнього світу людини, проте успішне подолання такої кризи призводить до особистісного зростання.

Ключові слова: ціннісно-сміслова сфера, динамічна структура, криза.

Актуальність проблеми. Сучасна соціально-економічна ситуація в Україні характеризується майже перманентним кризовим станом як у соціальній, так і в духовній, культурній сфері. Виходячи з цього значної актуальності набуває проблема вчення динаміки ціннісно-сміслової сфери, її розвитку та змін під впливом особистісних криз різного походження, як зовнішніх, викликаних соціальною ситуацією у країні, впливами нових інформаційних технологій, так і внутрішніх, зумовлених дорослішанням, зростанням, психологічним розвитком особистості у часі і просторі.

На думку більшості авторів [1; 5; 11] зміст ціннісно-сміслової сфери визначає центральну позицію особистості, впливає на спрямованість і зміст соціальної активності, загальний підхід до навколишнього світу і самого себе, надає сенс і напрям діяльності людини, визначає його поведінку і вчинки [9]. Ціннісно-сміслова сфера особистості складається в процесі соціалізації, в результаті зіставлення власних потреб, мотивів, інтересів, переконань людини з суспільними вимогами, нормами, ідеалами.

Особистісні смисли виступають сполучною ланкою між різними підсистемами особистості. З одного боку компоненти більш складної системи – особистості, з іншого, вони самі представляють собою систему, організовану в певній ієрархічній послідовності, яка відображатиме процеси розвитку та функціонування особистості на різних етапах життєдіяльності людини [10].

Розглядаючи людину, її особистість і буття як складні системи, більшість дослідників виходять з загальнонаукового визначення поняття системи як сукупності елементів, що знаходяться у відносинах і зв'язках один з одним і утворюють певну цілісність, єдність [13]. Основними характеристиками системи є: цілісність, структурність, ієрархічність, взаємозумовленість системи і середовища, множинність опису. При цьому психологічні системи характеризуються такими специфічними особливостями, як динамічність, самоорганізація і цілеспрямованість. Так, В. Д. Шадриков, характеризуючи

психологічну систему як специфічну, вказує на часовий компонент, що обумовлює її функціонування. Це система, що «... розвивається в часі, що змінює склад компонентів, які входять до неї, і зв'язки між ними при збереженні функцій» [8]. Тому **мета даної роботи**: провести теоретичне вивчення ціннісно-сислової сфери як системи, що зазнає змін у кризові періоди життя людини. **Основний виклад.** Складність і неоднорідність природи особистісних смислів, подвійність джерел їх породження, формування і розвитку, різноплановість виконуваних ними функцій припускають їх функціонування в якості складної багаторівневої системи. Більшість як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників проблеми особистісних смислів (сенсів) відзначають той факт, що людині властива наявність не одного, а цілого ряду різних смислів. Так, Б.С. Братусь вважає, що людина має справу не з одним сенсом, а зі складною ієрархією динамічних смислових систем [2]. На його думку, смислова сфера особистості має такі рівні:

Нульовий рівень – це власне прагматичні, ситуаційні смисли, які визначаються самою предметною логікою досягнення мети в даних конкретних умовах. Такий сенс навряд чи можна назвати особистісним, настільки він прив'язаний до ситуації, виконуючи службову регулятивну роль в її усвідомленні.

Перший рівень особистісно-сислової сфери – егоцентричний рівень, в якому вихідним моментом є зручність, особиста вигода, престижність і т. п. При цьому всі інші люди ставляться в залежність від цих зв'язків, розглядаються як такі, хто допомагає (зручні, "хороші") або як перешкоджає ("погані", вороги) їх здійсненню. Необхідно відзначити, що цей рівень іноді може представлятися як вельми привабливим і, навіть, мати піднесені наміри, такі як самовдосконалення. Однак таке самовдосконалення може виявитися не більше ніж егоцентризмом, якщо спрямоване тільки на благо самому собі. Так, самоактуалізацію з поглядів А. Маслоу, судячи з його висловлювань про те, що оточуючі являють собою не більше, ніж засіб досягнення самоактуалізації, також можна віднести до цього рівня. В. Франкл казав, що самоактуалізація не може бути досягнута, коли вона сама стає метою, вона суть лише побічний, хоча і важливий, ефект трансценденції себе через служіння справі, в любові до іншого або ставлення до подій, що відбуваються, яке неможливо змінити [14].

Другий рівень – групоцентричний; визначальним смисловим моментом ставлення до дійсності на цьому рівні стає близьке оточення людини, група, яку вона або ототожнює з собою, або ставить її вище себе в своїх інтересах і прагненнях. Ставлення до іншої людини істотно залежить при цьому від того, чи є вона членом "своєї" або "чужої", "дальньої" групи.

Третій рівень, який включає в себе колективістську, громадську і, як свою найвищу сходинку, загальнолюдську (власне моральну) смислові орієнтації, можна назвати, використовуючи прийнятий у психології термін, просоціальним. На відміну від попереднього рівня, де смислова особистісна спрямованість обмежена користю, добробутом, зміцненням позицій щодо

замкнутої групи, справді просоціальний рівень характеризується внутрішньою смисловою спрямованістю людини на створення таких результатів (продуктів праці, діяльності, спілкування, пізнання), які принесуть рівне благо іншим, навіть особисто незнайомим, "чужим", "далеким" людям, суспільству, людству в цілому. О.В. Москаленко вказує на існування наступних компонентів у ціннісно-смісловій сфері особистості:

- Спрямованість особистості, що вказує вектор ціннісно-смісловій сфері особистості (переважаючий вид спрямованості), в залежності від умов, або дії певних чинників психологічного або соціального характеру, має властивість дещо змінюватися.

- Ціннісні орієнтації особистості. Дана компонента визначає домінування в особистості цінностей певного виду, а саме особистісні цінності, до яких відносяться відпочинок, здоров'я, матеріальне становище, насолода прекрасним тощо; цінності досягнень, а саме соціальний статус та керування людьми, визнання та повага; або ж суспільно-соціальні цінності, до них відносяться спілкування, допомога і милосердя, кохання, пізнання нового у світі тощо. Особистість, залежно від умов і впливу певних факторів, може певним чином коригувати власні ціннісні орієнтації, тобто вдосконалювати, розвивати ціннісно-сміслову сферу. На зміну напряму ціннісних орієнтацій особистості буде відповідно вказувати вектор ціннісно-смісловій сфері особистості, тобто зміщуватися в певному напрямку. Ціннісно-сміслові орієнтації як основний продукт діяльності ціннісно-смісловій сфері визначають центральну позицію особистості, безпосередньо впливають на соціальну активність, надають сенс діяльності. Людина прагне знайти сенс і відчуває фрустрацію або екзистенціальний вакуум, якщо це прагнення залишається нереалізованим. [16].

- Смісложиттєві орієнтації особистості. Дана компонента містить в собі кілька принципово значимих положень для дослідження змісту ціннісно-смісловій сфері особистості, а саме наявність в особистості життєвих цілей, міра задоволення особистості сутністю власної життєдіяльності та самореалізацією, наявність в особистості відчуття можливості обирати власну долю й керувати нею. Ступінь розвитку в особистості кожного з вищеназваних положень, вказує чіткість і визначеність смісложиттєвих орієнтацій особистості.

- Самоактуалізація є важливим показником змісту ціннісно-смісловій сфері особистості. Будучи показником розвитку особистістю свого потенціалу, реалізацією власних можливостей, ступінь самоактуалізації особистості та її напрямки дають можливість визначити особливості ціннісно-смісловій сфері. [7].

Формування ціннісно-смісловій сфері особистості триває протягом усього життя. Її зміст може змінюватися під впливом багатьох факторів, оскільки соціалізація може відбуватися як в умовах стихійного впливу на особистість різних обставин життя в суспільстві, що мають іноді характер різноспрямованих факторів, так і в умовах виховання, тобто цілеспрямованого

формування особистості. У рамках діяльного підходу пропонується розрізняти велику і малу динаміку смислових утворень. Під великою динамікою розвитку смислових утворень розуміються процеси народження і зміни смислових утворень особистості в ході життя людини, в ході зміни різних видів діяльності. Під малою динамікою розвитку смислових утворень розуміються процеси породження і трансформації смислових утворень в ході тієї чи іншої особливої діяльності. Так, у малій динаміці, за Б.С.Братусем, рух смислової сфери забезпечується зверненням особистості до більш широкого контексту, ніж той, що безпосередньо актуалізується наявною ситуацією – наприклад, зверненням до власних граничних цінностей або до моральних, загальнолюдських, що прийнято називати «знизу-вгору». Братусь пише, що на його погляд, основна внутрішня закономірність залишається єдиною для всіх випадків – психологічні смислові системи народжуються у складних, багатогранних співвідношеннях меншого до більшого, окремих ситуацій, актів поведінки до більш широких (власне сенсоутворювальних) контекстів життя. Відповідно до цього, їх усвідомлення – завжди процес певного внутрішнього співвіднесення. Дана закономірність позначає внутрішній механізм руху смислової сфери, проте відображає лише найзагальніші тенденції. Динаміка системи смислів здійснюється за рахунок внутрішнього співвіднесення конкретних ситуацій з життям в цілому, з соціокультурними цінностями або, навпаки, вищих смислів з конкретною ситуацією.

Цінності, як і смисли непостійні: вони змінюються в часі в результаті діяльності людей, як змінюються і самі люди. Внаслідок накопиченого життєвого досвіду те, що було для індивіда центральною цінністю, може перетворитися на периферійну або навіть змінити свою полярність. Переоцінка цінностей і переорієнтування смислів – закономірний процес розвитку особистості. Придбання нових життєвих і соціальних ролей змушує людину по-новому дивитися на багато речей.

Таким чином, ціннісно-смилова сфера – це динамічна функціональна система, що формує смисли та цілі життєдіяльності людини і регулює способи їх досягнення. З одного боку, ціннісно-смилові утворення прищеплюються людині соціумом, але, з іншого боку, і сама людина активно формує і конкретизує їх, приймаючи, змінюючи чи відкидаючи цінності або смисли, пропоновані суспільством. На кожному етапі життя у людини, виходячи з соціальних цінностей чи біологічних потреб, повинні з'явитися якісь цілі життєдіяльності, для реалізації яких необхідно розуміння (або навіть відчуття) їхнього змісту. Саме така осмисленість мети дає людині енергію для її реалізації, роблячи її пріоритетною. Відсутність осмисленості цілей дезорганізує всю систему цінностей, роблячи поведінку людини або «автоматичною», заснованою на очікуваннях оточуючих, або не цілеспрямованою, часто суперечливою, девіантною. Невизначеність особистісних смислів заважає людині знайти своє місце в соціальній системі, що, у свою чергу, ще більше дезорганізує їх. [9] М.-Л.А. Чєпа зазначає, що для сучасної людини співвідношення періодів стабільного і неврівноваженого,

«кризового» розвитку змінилось на користь періодів нестабільності. Тенденція до «розповзання нестабільності на весь період життя людини об'єктивно спричинена ускладненням, психологічною організацією людей постіндустріального суспільства від покоління до покоління: чим складніше система, тим більший час її кризового розвитку». Для таких періодів (криза) людини, підкреслює М.-Л. А. Чапа, характерне «синхронне та діахронне управління», кожен із рівнів якого є деякою суперпозицією «онто -, філо - та культурогенезу». Тобто розвиток людини може бути розглянутим із точки зору систем більшого масштабу, «в яких те, що раніше виглядало як чисто зовнішнє, виявилось внутрішнім» [15].

Період нестабільності може характеризуватися розпаданням вже побудованих психологічних систем. При зовнішній нестабільності, приміром при суттєвих змінах у суспільному ладі, змінюються суспільні норми, вимоги і ідеали. Це призводить до того, що власні потреби, мотиви, переконання, інтереси особистості вже перестають відповідати викликам часу. Виникає внутрішня потреба у співвіднесенні зовнішніх викликів та внутрішнього психологічного життя, і в такому випадку ціннісно-смилова сфера, як центральне утворення, опиняється на передньому плані внутрішніх психологічних перебудов особистості.

У роботі О.А. Бреусенко [3] висвітлюється питання зміни ціннісно-смилової сфери в умовах екзистенціальної кризи. Специфіка екзистенціальної кризи, пов'язана з феноменами смисловтрати, «метафізичного відчаю» (С.А.К'єркегор), «екзистенціального вакууму» (В.Франкл), «руйнування ціннісного цілого» (Ф.Ю.Василюк); в цьому випадку відбувається звернення до ціннісно-смилової сфери особистості як до такої, що містить головні її суперечності. Динаміка ціннісно-смилової сфери особистості є процесом, який презентує визначальні моменти ширшої динаміки екзистенціальної кризи як такої. Переживання людиною екзистенціальної кризи є внутрішньо (сутнісно) зумовленим процесом, який з необхідністю опосередковує розвиток особистості та динаміку її ціннісно-смилової сфери. Екзистенціальна криза в житті людини спрямовує її життєдіяльність на повноцінне індивідуальне втілення буття як людського способу існування, що відбувається через розвиток ціннісно-смилової сфери особистості, у якому ціннісні феномени (і сфера загалом) акумулюють «досвід екзистенціального діяння» особистості і набувають якостей зрілості й довершеності. Розвиток ціннісно-смилової сфери особистості під час кризи стає результатом її випробування на «суб'єктивну готовність» до переживання екзистенціальної кризи, на здатність до дієвого протистояння внутрішнім (глибинним) і зовнішнім (соціальним) регресивним тенденціям буття. Ситуація подолання екзистенціальної кризи сприяє розвитку «досвіду екзистенціального діяння» і дає можливість розвитку зрушень в ціннісно-смиловій сфері особистості, надбанню «суб'єктивної готовності» до переживання кризи. У роботі Н.А. Деєвої [4] зазначається, що у процесі переживання життєвої кризи функціонують різні види рефлексивних механізмів переживання, які певним чином впливають на

зміну ціннісно-сміслової сфери людини. Так, при ситуативно-фрагментарному механізмі зміни ціннісно-сміслової сфери стосуються, головним чином, мотивів діяльності. При діяльнісному механізмі актуалізуються процеси осмислення, що супроводжується яскравою афективною забарвленням переживання й глибокими перебудовами змісту ціннісно-сміслової сфери. При узагальнено-проектуються механізмі відбуваються зміни найбільш важливих цінностей, які визначають життя особистості, переживання виводить її на широкі контексти осмислення дійсності і обґрунтування причин події і прогнозування подальшого життя.

У роботі Н.В Сиврікової [12] увага приділяється як ознакам кризового стану, так и ознакам виходу з нього. Показано, що в нормативних кризах розвитку дорослої людини відбувається внутрішня робота, спрямована на усвідомлення людиною свого місця в житті, яка супроводжується складними переживаннями. У ці переломні моменти розвитку особистості актуалізується процес пошуку внутрішніх орієнтирів. Проте слід враховувати, що локалізація особистісних смислів в кризові періоди носить тимчасовий характер, і в ході кризи буде набувати рис, що сприяють переходу на наступний етап розвитку. Тобто, якщо рівень враженості смисложиттєвих орієнтацій людей буде зростати, це свідчить про подолання кризи і перехід на новий рівень всієї ціннісно-сміслової сфери.

Смислові утворення, що представляють собою не відокремлену і ізольовану, а відкритую систему особистісних смислів, постійно вбирає нові смисли, що змінюється разом з ходом розвитку особистості. Процес об'єктивації фрагментів своєї ціннісно-сміслової сфери дає людині можливість позначити «проблемні зони», переструктурувати і здійснити внутрішню регуляцію своїх уявлень про дійсність, змінити неконструктивні способи поведінки. У кризовій ситуації відбувається трансформація смислової структури особистості: людина намагається знайти сенс своєї ситуації як для розуміння, інтерпретації досвіду, так і для свого існування – знайти сенс для продовження свого буття. Людина може переживати смислові конфлікти, смисловтрати, з одного боку, але може і здійснити смислову трансгресію, відкрити нові смисли буття, спрямовані на розвиток і зростання особистості [6]. Така перебудова внутрішнього світу, безумовно, приводить до певних втрат, проте і відкриває для людини нові горизонти особистісного зростання.

Висновки

1. Ціннісно-сміслова сфера як центральне, ядерне утворення особистості являє собою складу, багаторівневу, ієрархічну структуру динамічну у часі. Вона формує смисли та цілі життєдіяльності людини і регулює способи їх досягнення. Власну роль ціннісно-сміслова сфера виконує на всіх етапах діяльності (від виявлення значимих стимулів і потреб до визначення мети й оцінки результату діяльності). 2. Структура ціннісно-сміслової сфери особистості носить динамічний характер. Ціннісно-сміслова сфера в цілому досить стабільне утворення, проте змінюється, перебудовується під впливом кризових чинників як зовнішньої, так і

внутрішньої природи. У кризовій ситуації відбувається трансформація смислової структури особистості: людина намагається знайти сенс своєї ситуації для як розуміння, інтерпретації досвіду, так і для свого існування – знайти сенс для продовження свого буття. Така перебудова внутрішнього світу, безумовно, приводить до певних втрат, проте і відкриває для людини нові горизонти особистісного зростання через рефлексивну перебудову власної системи ціннісних орієнтирів і ціннісно-смислової сфери в цілому. При такому підході криза стає не символом розпаду психічного світу особистості, а необхідним шаблоном для подальшого особистісного, духовного зростання.

Література

1. Абульханова-Славская К. А. Развитие личности в процессе жизнедеятельности / К. А. Абульханова-Славская // Психология формирования и развития личности. – М.: Наука, 1981. – С. 19–45
2. Братусь Б.С. Аномалии личности / Б.С. Братусь. – М., 1988. – 301 с.
3. Бреусенко О.А. Динаміка ціннісно-смислової сфери особистості в умовах екзистенціальної кризи 2000 р. : Автореф. дис... канд. психол. наук, спец. 19.00.01. – К., 2000. – 20 с
4. Деева Н.А. Рефлексивные механизмы переживания кризиса и изменение ценностно-смысловой сферы : Автореф. дисс.... канд. психол. наук, спец. 19.00.01 Общая психология, психология личности, история психологии. – Омск, 2005.– 24 с.
5. Леонтьев Д.А. Очерк психологии личности. –М.: Смысл, 1997. – 64с.
6. Магомед-Эминов М.Ш. Трансформация личности / М.Ш.Магомед-Эминов. – М.: Психоаналитическая ассоциация, 1998. – 496 с..
7. Москаленко О.В. Структурні компоненти ціннісно-смислової сфери особистості / Москаленко О.В. // Вісник НТУУ “КПІ”. Філософія. Психологія. Педагогіка. – Випуск 1. – 2013– с. 91–98.
8. Платонов К. К. Структура и развитие личности / К. К. Платонов. – М.: Наука, 1986. – [254 с.]. – с. 121.
9. Самыкина, Н.Ю. Динамика ценностно-смысловой сферы личности в процессе наркотизации: монография / Н.Ю. Самыкина, М.Е. Серебрякова. – Самара : Изд-во «Универс групп», 2007. – 148 с.
10. Серый А.В. Система личностных смыслов: структура, функции, динамика [Электронный ресурс] / А.В.Серый. – Кемерово: Кузбассвузиздат, 2004. – 272 с. – Режим доступа : <http://hpsy.ru/authors/x290.htm>
11. Серый А В. Ценностно-смысловая сфера личности / А В. Серый, М.С. Яницкий. – Кемерово: Кемеровский государственный университет, 1999 – 92 с. Сиврикова Н. В. Особенности ценностно-смысловой сферы личности в возрастных кризисах взрослости [Электронный ресурс] // В мире научных открытий. – 2012. –№11.4(35). – С.234–249. – Режим доступа: <http://platonick.com/sites/default/files/users/user4524/tekst1.doc>
12. Философский энциклопедический словарь / под ред. Л. Ф. Ильичёва и др. – М.: Сов. энциклопедия, 1983 . – 840 с.
13. Франкл В. Человек в поисках смысла: сборник / В.Франкл; общ. ред. Л.Я. Гозмана и Д. А. Леонтьева. – М., 1990. – 368 с.

14. Чепя М.-Л.А. Синергетичне бачення шляхів еволюції психо-соціальних систем [Електронний ресурс] / Чепя М.-Л.А., сайт лабораторії Загальної та етнічної психології Інституту психології ім. Г.С.Костюка НАПН України. – Режим доступу : <http://psy-genetno.org.ua/node/123>

15. Эвнина К.Ю. Позитивные феномены в ценностно-смысловой сфере личности [Электронный ресурс]. // Современные проблемы науки и образования. – 2013. – № 2. – Режим доступа: <http://www.science-education.ru/108-8629>

References transliterated

1. Abulhanova-Slavskaya K. A. Razvitiye lichnosti v protsesse zhiznedeyatel'nosti / K. A. Abulhanova-Slavskaya // Psihologiya formirovaniya i razvitiya lichnosti. – M.: Nauka, 1981. – S. 19–45

2. Bratus B.S. Anomalii lichnosti / B.S. Bratus. – M., 1988. – 301 s.

3. Breusenko O.A. Dinamika tsinnisno-smislovoyi sferi osobistosti v umovah ekzistentsialnoyi krizi 2000 r. : Avtoref. dis... kand. psihol. nauk, spets. 19.00.01. – K., 2000. – 20 s

4. Deeva N.A. Refleksivnyie mehanizmyi perezhivaniya krizisa i izmenenie tsennostno-smyslovoy sferyi : Avtoref. diss.... kand. psihol. nauk, spets. 19.00.01 Obschaya psihologiya, psihologiya lichnosti, istoriya psihologii. – Omsk, 2005.– 24 s.

5. Leontev D.A. Ocherk psihologii lichnosti. –M.: Smyisl, 1997. – 64s.

6. Magomed-Eminov M.Sh. Transformatsiya lichnosti / M.Sh.Magomed-Eminov. – M.: Psihoanaliticheskaya assotsiatsiya, 1998. – 496 s..

7. Moskalenko O.V. Stukturni komponenti tsinnisno-smislovoyi sferi osobistosti / Moskalenko O.V. // Visnik NTUU “KPI”. Filosofiya. Psihologiya. Pedagogika. –Vipusk 1. – 2013– s. 91–98.

8. Platonov K. K. Struktura i razvitiye lichnosti / K. K. Platonov. – M.: Nauka, 1986. – [254 s.]. – s. 121.

9. Samyikina, N.Yu. Dinamika tsennostno-smyslovoy sferyi lichnosti v protsesse narkotizatsii: monografiya / N.Yu. Samyikina, M.E. Serebryakova. – Samara : Izd-vo «Univers grupp», 2007. – 148 s.

10. Seryiy A.V. Sistema lichnostnyih smyslov: struktura, funktsii, dinamika [Elektronnyiy resurs] / A.V.Seryiy. – Kemerovo: Kuzbassvuzizdat, 2004. – 272 s. –Rezhim dostupa : <http://hpsy.ru/authors/x290.htm>

11. Seryiy A V. Tsennostno-smyslovaya sfera lichnosti / A V. Seryiy, M.S. Yanitskiy. – Kemerovo: Kemerovskiy gosudarstvennyiy universitet, 1999 – 92 s.

12. Sivrikova N. V. Osobennosti tsennostno-smyslovoy sferyi lichnosti v vozrastnyih krizisah vzroslosti [Elektronnyiy resurs] // V mire nauchnyih otkryitiy. – 2012. –#11.4(35). – S.234-249. – Rezhim dostupa:

<http://platonick.com/sites/default/files/users/user4524/tekst1.doc> 13. Filosofskiy entsiklopedicheskiy slovar / pod red. L. F. IlichYova i dr. – M.: Sov. entsiklopediya, 1983 . – 840 s.

14. Frankl V. Chelovek v poiskah smysla: sbornik / V.Frankl; obsch. red. L.Ya. Gozmana i D. A. Leonteva. – M., 1990. – 368 s.

15. Чепя М.-Л.А. Синергетичне бачення шляхів еволюції психо-соціальних систем [Електронний ресурс] / Чепя М.-Л.А., сайт лабораторії Загальної та етнічної психології Інституту психології ім. Г.С.Костюка НАПН України. – Режим доступу : <http://psy-genetno.org.ua/node/123>

16. Evnina K.Yu. Pozitivnyie fenomenyi v tsennostno-smyslovoy sfere lichnosti [Elektronnyiy resurs]. // Sovremennyye problemy nauki i obrazovaniya. – 2013. – # 2. – Rezhim dostupa: <http://www.science-education.ru/108-8629>

Чайка Г.В. Ценностно-смысловая сфера в кризисные периоды развития личности

Аннотация. В статье рассматривается вопрос динамики ценностно-смысловой сферы личности. Показано, что ценностно-смысловая сфера является центральной формацией психики личности, представляет собой многоуровневую, иерархическую и динамическую систему. Будучи относительно стабильной, эта система может меняться под влиянием как внешних (социум), так и внутренних (личностное развитие) факторов. Перестройка ценностно-смысловой сферы воспринимается как жизненный кризис, в время которой происходит определенное расстройство внутреннего мира человека, однако успешное преодоление такого кризиса приводит к личностному росту.

Ключевые слова: ценностно-смысловая сфера, динамическая структура, кризис.

Chayka G.V. Value-semantic sphere during periods of personality crisis

Abstract. The paper examines dynamics of the value-semantic sphere of an individual. It is shown that the value-sense sphere is a central formation of person's psyche, which is a multi-level, hierarchical and dynamic system. Being relatively stable, the system can be changed due to both external (social environment) and internal (personal development) factors. Restructuring of the value-semantic sphere is seen as a vital crisis during which person's inner world comes into disorder to a some degree, but successful overcoming of the crisis leads to personal growth.

Keywords: value-sense sphere, dynamic structure, crisis.

Актуальні проблеми психології. Т.9. Вип.6. 2015. ISSN 2072-4772.